

МАЙНОВІ ПОДАТКИ ЯК КОМПОНЕНТ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

PROPERTY TAXES AS COMPONENT OF INCOMES LOCALS BUDGETS

У статті розглянуто роль та місце майнових податків у доходах місцевих бюджетів. Досліджено теоретичні основи забезпечення ефективного формування фінансових ресурсів місцевих органів влади. Розкрито складники податку на майно відповідно до податкового законодавства України. Визначено переваги та недоліки майнових податків як компонента доходів місцевих бюджетів. Проаналізовано роль податку на майно в доходах зведеного бюджету Харківської області. Встановлено, що актуальною проблемою підвищення ефективності майнового оподаткування є обмежений рівень податкової самостійності місцевих органів влади. За підсумками дослідження запропоновано напрями зростання ролі майнових податків як компонента доходів місцевих бюджетів: підвищення податкової самостійності місцевих органів влади; дотримання принципу рівності та соціальної справедливості під час визначення основних елементів податків; створення цільового фонду за рахунок надходжень податку з власників транспортних засобів.

Ключові слова: майнові податки, місцеві бюджети, податок на майно, податкові надходження, доходи місцевих бюджетів.

В статье рассмотрены роль и место имущественных налогов в доходах местных

бюджетов. Исследованы теоретические основы обеспечения эффективного формирования финансовых ресурсов местных органов власти. Раскрыты составляющие налога на имущество в соответствии с налоговым законодательством Украины. Определены преимущества и недостатки имущественных налогов как компонента доходов местных бюджетов. Проанализирована роль налога на имущество в доходах сводного бюджета Харьковской области. Установлено, что актуальной проблемой повышения эффективности имущественного налогообложения является ограниченность налоговой самостоятельности местных органов власти. По итогам исследования предложены направления повышения роли имущественных налогов как компонента доходов местных бюджетов: повышение налоговой самостоятельности местных органов власти; соблюдение принципа равенства и социальной справедливости при определении основных элементов налогов; создание целевого фонда за счет поступлений налога с владельцев транспортных средств.

Ключевые слова: имущественные налоги, местные бюджеты, налог на имущество, налоговые поступления, доходы местных бюджетов.

УДК 336.226.2

<https://doi.org/10.32843/infrastruct33-40>

Городецька Т.Е.

к.е.н., доцент,
завідувач кафедри державних фінансів
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

Пантелєєва А.М.

магістрант
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

The article investigates the role and place of property taxes in the revenues of local budgets. The theoretical bases of ensuring effective formation of financial resources of local authorities are investigated. The components of the property tax are disclosed in accordance with the tax legislation of Ukraine: the tax on immovable property, different from the land plot, transport tax, payment for land. The powers of local authorities regarding the administration of property taxes are described. It is shown that the degree of their independence in the formation of local budgets at the expense of property taxes remains insignificant. The advantages of property taxes as a component of local budget revenues are determined: stability of the tax base, low tax evasion, and full enrollment in the local budget. It is established that in the process of collecting taxes of the property group there are internal contradictions. One of the problems is the principle of equality and social justice. This will increase the level of trust of taxpayers to the state as a subject of tax law and, therefore, ensure the income part of local budgets through voluntary tax payments. The role of the property tax in the consolidated budget revenues of the Kharkiv region is analyzed. Receipts of local taxes and fees are gradually increasing in the revenues of the local budget, with the largest share in the structure of local taxes occupied by property tax. It is established that the actual problem of raising the efficiency of property taxation is the limited level of tax autonomy of local authorities. Fundamental importance from the point of view of creating reliable bases of local self-government is their right to determine the types of tax revenues of local budgets and tax bases, the establishment of tax rates and tax breaks. According to the results of the study, the directions of increasing the role of property taxes as a component of local budget revenues are proposed: increase of tax autonomy of local authorities; observance of the principle of equality and social justice in determining the basic elements of taxes; creation of a trust fund at the expense of tax revenues from owners of vehicles.

Key words: property taxes, local budgets, property tax, tax revenue, incomes locals budgets.

Постановка проблеми. Процеси ринкової трансформації економіки України спрямовані на соціально-економічне зростання та підвищення рівня життя населення. Місцеві органи влади можуть краще забезпечити надання суспільних благ відповідно до місцевих потреб і вподобань, однак запорукою цього є забезпечення їх ефективного фінансування та формування доходів місцевих бюджетів. Одним із джерел формування власних фінансових ресурсів органів місцевої влади є місцеві податки і збори, до складу яких входять майнові податки у формі податку на майно. Система майнового оподаткування в Україні на сучасному етапі продовжує формуватися шляхом трансформації окремих елементів складників податку на майно, що безпосередньо впливає на рівень доходів місцевих бюджетів, тому

це питання є актуальним і потребує подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні основи дослідження цієї проблеми містяться у працях Ю.Б. Іванова, І.О. Луніної, Н.М. Матвійчук, В.М. Мельник, А.С. Нестеренко, Е.Б. Павленко та ін. Теоретичні розробки з питань функціонування системи майнового оподаткування в Україні потребують подальшого вивчення та узагальнення для використання податку на майно як компоненти доходів місцевих бюджетів.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення характеру впливу майнових податків на формування доходів місцевих бюджетів для визначення шляхів, здатних зміцнити їхню доходну частину.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Проблема розширення доходної бази місцевих бюджетів із погляду покриття витрат місцевих органів влади на надання суспільних благ і послуг у межах відповідної території є частиною більш загальної проблеми забезпечення ефективного функціонування багаторівневих бюджетних систем. Із проблемами формування власної доходної бази місцевих бюджетів тісно пов'язане питання вибору найбільш ефективних податків, які є у розпорядженні місцевих органів влади.

Принципове значення з погляду створення надійних основ місцевого самоврядування мають надані їм права щодо визначення видів податкових доходів місцевих бюджетів та баз оподаткування, встановлення податкових ставок та податкових пільг.

Про досить широкі повноваження місцевих органів влади щодо певного податку можна говорити у тому разі, коли ці органи наділені правом вводити або скасовувати такий податок, включаючи права щодо зміни всіх елементів податку [1, с. 26].

До місцевих податків і зборів, відповідно до Податкового кодексу України (ст. 10), належать:

- 1) податок на майно;
- 2) єдиний податок;
- 3) збір за місця для паркування транспортних засобів;
- 4) туристичний збір.

Своєю чергою, до складу податку на майно (ст. 265) входять: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, плата за землю. Місцеві ради обов'язково установлюють єдиний податок та податок на майно (у частині транспортного податку та плати за землю) [2].

Отже, систему майнових податків в Україні становлять місцеві податки, а саме податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, плата за землю. Звертаючи увагу на повноваження місцевих органів влади щодо адміністрування майнових податків, слід зазначити, що Податковим кодексом встановлено всі елементи цих податків за винятком податкових ставок, які можуть бути встановлені самостійно в рамках граничних норм. Також передбачено право на надання окремих пільг зі сплати податку на майно. За такого підходу ступінь самостійності під час формування місцевих бюджетів за рахунок майнових податків залишається незначним.

Податок на майно відповідає принципу територіального походження, оскільки оподаткуванню підлягають лише об'єкти, розташовані на певній території [3].

Податок на нерухоме майно

Цей податок є важливим інструментом формування доходної бази місцевих бюджетів через таке:

1) база оподаткування нерухомість, тому ухилятися від сплати важко навіть за диференційованих податкових ставок у різних адміністративно-територіальних одиницях;

2) низка суспільних благ і послуг, що надаються мешканцям регіонів, можуть фінансуватися за рахунок надходжень від цього податку;

3) для забезпечення дотримання принципу платоспроможності база оподаткування може бути визначена так, щоб обмежити навантаження на платників із низьким рівнем доходів;

4) постійне місцезнаходження і тривалість існування об'єктів оподаткування забезпечать безперешкодний доступ податкових органів [4, с. 338].

Більшість країн світу практикує майнове оподаткування. Така практика показала, що податки на майно стають вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів, забезпечуючи значну частину їх надходжень. Зарубіжний досвід системи майнового оподаткування платників податків виділяє чотири основних підходи до сплати податків [5, с. 348–349]:

1) податки на окремі види майна – застосування окремого податку – плати за землю, транспортний податок, податку на нерухомість. Подібна схема оподаткування діє в Україні;

2) чистий податок на майно – оподаткування комерційного та промислового майна, яке перебуває у власності платника податку. Такий податок застосовують у США, Німеччині, Канаді, Данії, Нідерландах, Франції;

3) податки на перехід права власності на майно – характерною ознакою є наявність прогресивної податкової шкали, яка диференціюється залежно від родинних зв'язків та розгалуженої системи податкових пільг. Даний вид обов'язкового платежу активно застосовується у Швеції;

4) податок на приріст капіталу – являє собою податок на доходи від реалізації активів, що перебувають у власності платника податку. При цьому такий дохід може оподатковуватися як у складі податку на доходи чи прибутки платника податку (Україна), так і шляхом застосування окремого виду обов'язкового платежу (Австрія, Великобританія, Ірландія, Португалія).

Світовий досвід показує, що податок на нерухомість за використання правильного підходу може стати однією з вагомих статей доходної частини бюджету. Результати моніторингу законодавства розвинутих країн світу з питань нерухомого майна, за даними Світового банку, показали, що податок на нерухомість становить 40–80% платежів до місцевих бюджетів [6, с. 23]. Зокрема, Німеччина отримує 1,1% загальних надходжень від зазначеного податку, Швейцарія – 0,46%, бюджету Російської Федерації цей податок приносить 9% від усіх надходжень. Він забезпечує до 95% надходжень до місцевих бюджетів у Нідер-

ландах, 81% – у Канаді, 52% – у Франції, від 10% до 70% – у США [7, с. 19].

Наступним складником податку на майно є транспортний податок, який, на нашу думку, є аналогом податку на розкіш, оскільки об'єктом оподаткування є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року (ст. 267.2 Податкового кодексу України).

Ставка податку встановлюється з розрахунку на календарний рік у розмірі 25 тис грн. за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування [2].

Встановлені Податковим кодексом правові норми стягнення транспортного податку обмежують коло платників і зменшують податкові надходження, тому вважаємо доцільним для підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів повернутися до сплати податку з власників транспортних засобів, кошти від сплати якого будуть зараховуватися до цільового фонду з ремонту міських доріг у складі відповідного місцевого бюджету. Це дасть змогу органам місцевої влади отримати додаткові кошти на благоустрій територій та забезпечить надання якісних суспільних послуг.

Плата за землю є ще одним складником податку на майно та стабільним джерелом доходної бази місцевих бюджетів завдяки щорічній індексації грошової оцінки земельних ділянок.

Розглянемо на прикладі зведеного бюджету Харківської області місце податку на майно як компоненти доходів місцевого бюджету в забез-

печенні фінансовими ресурсами окремого регіону (табл. 1).

Аналіз динаміки й структури місцевих податків у доходах місцевих бюджетів дає можливість оцінити зміни структури доходів і виявити тенденції та причини їх виникнення. Як бачимо з табл. 1, надходження місцевих податків і зборів поступово збільшуються в доходах місцевого бюджету, однак їхня структура залишається практично незмінною. Найбільшу частку в структурі місцевих податків займають податок на майно та єдиний податок.

Динаміку надходжень місцевих податків до загального фонду зведеного бюджету Харківської області за 2015–2017 рр. наведено на рис. 1.

Досліджуючи майнові податки як компонент доходів місцевих бюджетів, можна погодитися з думкою В.Г. Баранової, що притаманні українській практиці особливості їх стягнення є недосконалими і не забезпечують справедливості оподаткування, захисту від корупційних та інших зловживань. Останні не сприяють розширенню бази оподаткування, і, як наслідок, податкові надходження формуються не в повному обсязі. Це знижує фінансову самостійність місцевих бюджетів і стримує соціально-економічний розвиток [9].

Науковці І.В. Педь, Ю.М. Лисенков, О.Я. Мельник [10] звертають увагу на те, що у процесі справляння податків майнової групи виникають внутрішні суперечності. Останні мають два аспекти: макроекономічний, що зумовлений суперечливістю податкового законодавства, а також мікроекономічний, який зумовлений специфікою обчислення сум і подальшого адміністрування податку.

Досліджуючи податок на майно, варто звернути увагу на принципи побудови податкової системи

Таблиця 1

Структура місцевих податків і зборів у доходах місцевого бюджету

№ з/п	Вид доходів	2015 р.		2016 р.		2017 р.	
		тис грн.	питома вага, %	тис грн.	питома вага, %	тис грн.	питома вага, %
1	Податок на майно	1150521,1	6,6	1640906,9	7,6	2023658,2	7,0
2	Місцеві збори	6424,1	0,04	8725,3	0,04	10909,1	0,04
3	Єдиний податок	967389,9	5,5	1494170,7	6,9	1997920,9	6,9
4	Акцизний податок із реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів	458863,4	2,6	708537,7	3,3	379131,4	1,3
5	Кошти, що передаються (отримуються) як компенсація із загального фонду державного бюджету бюджетам місцевого самоврядування		0		0	14598,4	0,1
6	Податкові надходження	6736861,0	38,4	9699443,0	44,8	12985582,0	44,8
7	Разом доходів	17544243,5	100,0	21629310,4	100,0	28980920,3	100,0

Джерело: складено авторами за даними [8]

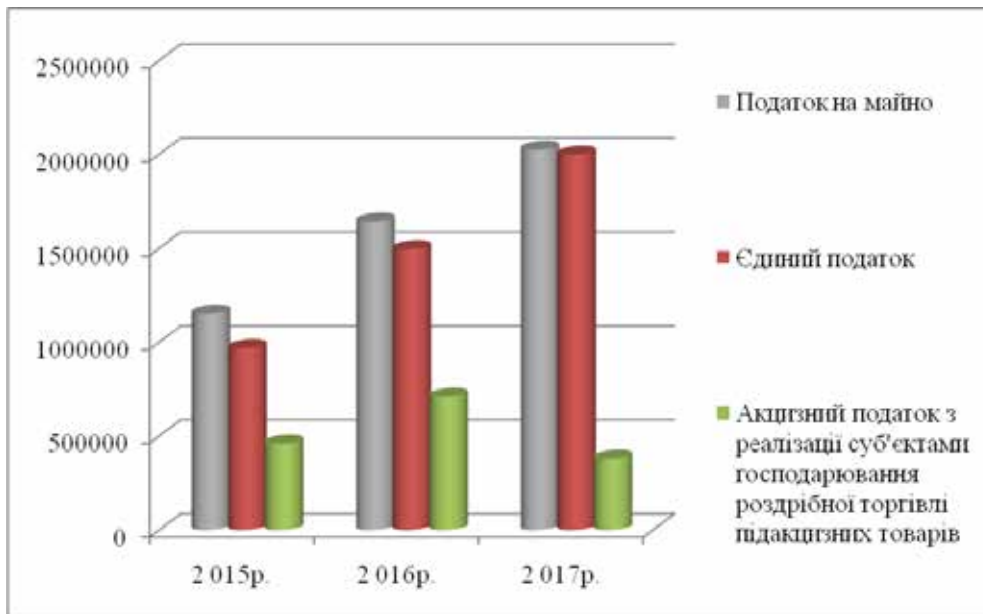

Рис. 1. Динаміка надходжень місцевих податків до загального фонду зведеного бюджету Харківської області за 2015–2017 рр., тис. грн.

України, а саме на принцип рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, при цьому не виключено можливість установлення різних умов оподаткування для різних категорій суб'єктів права.

Податковим кодексом України встановлено однакові граничні податкові ставки для складової частини податку на майно – податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (ст. 266.5). Використовуючи певні повноваження у сфері прийняття рішень щодо введення цього податку на окремій території, місцевим органам влади з метою дотримання принципу рівності та соціальної справедливості доцільно встановити диференційовані ставки з урахуванням категорій платників (фізичні або юридичні особи), виду нерухомості (житлова, нежитлова), а також цілей використання (комерційна, некомерційна). Це сприятиме підвищенню рівня довіри платників податків до держави як суб'єкта податкового права і, отже, забезпеченню дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок добровільної сплати податків.

Висновки з проведеного дослідження. Питання фінансової незалежності органів місцевого самоврядування через призму бюджетної децентралізації набуває все більшої актуальності. Сьогодні характерним є постійне зростання частки місцевих податків і зборів у сукупному доході місцевих бюджетів в Україні та податку на майно в їхній структурі. Найбільш актуальною проблемою підвищення ефективності майнового оподаткування є обмежений рівень податкової самостійності місцевих органів влади щодо встановлення та зміни основних складників податку на майно, а також його основних елементів.

Визначені на підставі аналізу не лише проблеми функціонування податку на майно, а й позитивні риси в питаннях підвищення фінансової незалежності регіонів дали змогу запропонувати напрями зростання ролі майнових податків як компонента доходів місцевих бюджетів: підвищення податкової самостійності місцевих органів влади; дотримання принципу рівності та соціальної справедливості під час визначення основних елементів податків; створення цільового фонду за рахунок надходжень податку з власників транспортних засобів. Усі ці заходи сприятимуть соціально-економічному розвитку територій та кращому забезпеченню фінансовими ресурсами органів місцевої влади в питаннях надання суспільних благ відповідно до місцевих потреб і вподобань, що підвищить рівень довіри населення до органів місцевої та державної влади.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів / І.О. Луніна та ін. Київ, 2010. 320 с.
2. Податковий кодекс України: Закон від 02.12.2010 № 2755-VI, зі змінами та доповненнями. URL : <http://sfs.gov.ua/nk/> (дата звернення: 19.03.2019).
3. Нестеренко А. Майновий податок – податок на нерухомість як основа функціонування місцевих бюджетів в Україні. URL : http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc17/part_1/22.pdf (дата звернення: 14.03.2019).
4. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України : у 3-х т. / редкол. М.Я. Азаров та ін. Київ, 2010. Т. 1–3.
5. Фрадинський О. Вітчизняний та світовий досвід еволюції оподаткування нерухомого майна. *Вісник*

Хмельницького національного університету. 2010. № 6. Т. 4. С. 346–351.

6. Фліссак Н. Світовий досвід у справлянні податку на нерухоме майно. *Консультант*. 2007. № 34. С. 23–30.

7. Стіпахно В. Зарубіжний досвід стягнення податку на нерухомість. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 9. С. 18–25.

8. Офіційний сайт Харківської обласної державної адміністрації. URL : <https://kharkivoda.gov.ua/dokumenti/113> (дата звернення: 28.02.2019).

9. Баранова В., Слатвінська М. Дієвість майнового оподаткування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Випуск 26–2. С. 113–116. URL : http://bses.in.ua/journals/2018/26_2_2018/25.pdf (дата звернення: 15.03.2019).

10. Педь І., Лисенков Ю., Мельник О. Особливості майнового оподаткування в Україні в контексті євроінтеграції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 12. С. 23–25. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2012/7.pdf (дата звернення: 19.03.2019).

REFERENCES:

1. Lunina I.O. (2010) Dyversyfikatsiya dokhodiv mistsevykh byudzhetiv [Diversification of local budget revenues]. Kiev: IEP of NASU. (in Ukrainian)

2. Podatkovyy kodeks Ukrayiny : Zakon vid 02.12.2010 № 2755-VI iz zminamy ta dopovnennyamy [Tax Code of Ukraine: Law of 02.12.2010 № 2755-VI with amendments and supplements]. Available at: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-xii--mistsevi-podatki-i/> (accessed 19 March 2019).

3. Nesterenko A. Maynovyy podatok – podatok na nerukhomist' yak osnova funktsionuvannya mistsevykh

byudzhetiv v Ukrayini [Estate tax is a real estate tax as the basis for the functioning of local budgets in Ukraine]. Available at: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc17/part_1/22.pdf (accessed 14 March 2019).

4. Azarov M. YA. (2010) Naukovo-praktychnyy komentar do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny [Scientific and practical commentary on the Tax Code of Ukraine]. Kiev: Ministry of Finance of Ukraine, National University of State Tax Service of Ukraine. (in Ukrainian)

5. Fradinsky O. (2010) Vitchyznyanyy ta svitovyy dosvid evolyutsiyi opodatkovannya nerukhomoho mayna [Domestic and world experience of evolution of taxation of real estate]. Bulletin of the Khmelnytsky National University, vol. 4, no. 6, pp. 346-351.

6. Flissak N. (2007) Svitovyy dosvid u spravlyanni podatku na nerukhome mayno [World experience in real estate tax]. Consultant, no. 34, pp. 23-30.

7. Stepakhno V. (2012) Zarubizhnyy dosvid styahnennya podatku na nerukhomist' [Foreign experience in collecting property taxes]. Formation of market relations in Ukraine, no. 9, pp. 18-25.

8. Official site of the Kharkiv Regional State Administration. Available at: <https://kharkivoda.gov.ua/dokumenti/113> (accessed 28 February 2019).

9. Baranova V., Slatvynska M. Diyevist' maynovoho opodatkovannya v Ukrayini [Efficiency of property taxation in Ukraine]. Available at: http://bses.in.ua/journals/2018/26_2_2018/25.pdf (accessed 15 March 2019).

10. Ped I., Lysenkov Yu., Melnyk O. Osoblyvosti maynovoho opodatkovannya v Ukrayini v konteksti yevrointehratsiyi [Peculiarities of Property Taxation in Ukraine in the Context of Eurointegration]. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2012/7.pdf (accessed 19 March 2019).

Gorodetska Tetiana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
 Head of Department of Public Finances
 Kharkiv Institute of Finance
 Kyiv National University of Trade and Economics

Panteleeva Alena

Student
 Kharkiv Institute of Finance
 Kyiv National University of Trade and Economics

PROPERTY TAXES AS COMPONENT OF INCOMES LOCALS BUDGETS

The purpose of the article. At the current stage of development of the country, the economic and social situation is impossible without the strategic, socio-economic development of its territories. The financial resources of local budgets significantly influence the social and economic processes that take place in certain territories, to solve regional problems. The problem of choosing the most effective taxes available to local authorities is closely linked to the problems of creating its own revenue base of local budgets. The purpose of the study is to identify the nature of the impact of property taxes on the formation of revenues of local budgets in order to identify ways that can strengthen their revenue side.

Methodology. Methodological and informational basis are scientific works of national and foreign scientists, normative-legal and legislative acts in the fiscal-tax sphere.

Results. Property taxes are an integral part of tax systems in developed countries. They serve not only as an important fiscal tool but also as a socially equitable economic regulator of the country development. The tax policy of the state should be aimed at the construction of a stable tax system, a balanced ratio of fiscal and tax incentive functions. The article investigates the role and place of property taxes in the revenues of local budgets. The theoretical bases of ensuring effective formation of financial resources of local authorities are investigated. The components of the property tax are disclosed in accordance with the tax legislation of Ukraine: the tax on immovable property, different from the land plot, transport tax, payment for land. The powers of local authorities regarding the administration of property taxes are described. It is shown that the degree of their independence in the formation of local budgets at the expense of property taxes remains insignificant. The Tax Code contains all elements of these taxes with the exception of tax rates that can be set independently within the limits of marginal limits. It also provides for the right to grant certain privileges to pay property tax. The advantages of property taxes as a component of local budget revenues are determined: stability of the tax base, low tax evasion, and full enrollment in the local budget. It is established that in the process of collecting taxes of the property group there are internal contradictions. One of the problems is the principle of equality and social justice. This will increase the level of trust of taxpayers to the state as a subject of tax law and, therefore, ensure the income part of local budgets through voluntary tax payments. The role of the property tax in the consolidated budget revenues of the Kharkiv region is analyzed. Receipts of local taxes and fees are gradually increasing in the revenues of the local budget, with the largest share in the structure of local taxes occupied by property tax. It is established that the actual problem of raising the efficiency of property taxation is the limited level of tax autonomy of local authorities. Fundamental importance from the point of view of creating reliable bases of local self-government is their right to determine the types of tax revenues of local budgets and tax bases, the establishment of tax rates and tax breaks.

Practical implications. A large variety of types of property leads to a significant amount of taxes that come from it, so the study of the impact of property tax on the formation of financial resources of local authorities allows identifying ways to increase the efficiency of property taxation.

Value/originality. According to the results of the study, the directions of increasing the role of property taxes as a component of local budget revenues are proposed: increase of tax autonomy of local authorities; observance of the principle of equality and social justice in determining the basic elements of taxes; creation of a trust fund at the expense of tax revenues from owners of vehicles.